

„Kultuurimälestiste registri põhimäärus“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Kultuurimälestiste riiklik register (edaspidi *register*) on asutatud Vabariigi Valitsuse 14.10.1994 määrusega nr 375 „Kultuurimälestiste riikliku registri asutamine“. Seoses uue muinsuskaitseaduse jõustumisega 1.05.2019 muutub senikehtinud põhimäärus kehtetuks ja muinsuskaitseaduse § 78 lõike 2 kohaselt kehtestab registri põhimääruse valdkonna eest vastutav minister määrusega. Seega, määruse kehtestamise õigus on toodud Vabariigi Valitsuse tasandilt ministri tasandile, sest registrisse koonduvad andmed puudutavad Kultuuriministeeriumi valitsemisala ning see vähendab Vabariigi Valitsuse töökoormust.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Muinsuskaitseameti pärandihalduse osakonna juhataja Karin Merilo (karin.merilo@muinsuskaitseamet; 640 3043) ja Kultuuriministeeriumi õigus- ja varahaldusosakonna õigusnõunik Siiri Pelisaar (siiri.pelisaar@kul.ee, 628 2225).

Eelnõu on keeleliselt toimetatud Kultuuriministeeriumi sekretär-keeletoimetaja Anni Viirmets (anni.viirmets@kul.ee, 628 2220).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kuuest peatükist ja 26 paragrahvist.

Eelnõu 1. peatükk koosneb paragrahvidest 1–4 ja reguleerib registri pidamisega seotud üldisi sätteid.

Eelnõu § 1 määratleb registri pidamise eesmärgi. Registri eesmärk on tagada:

- 1) mälestiste, muinsuskaitsealade ja arheoloogiliste leiukohtade säilimiseks ja järelevalve teostamiseks vajalike andmete kogumine;
- 2) mälestiste, muinsuskaitsealade ja arheoloogiliste leiukohtade kohta teabe andmine ja avalikustamine;
- 3) ajutise kaitse alla võetud asjade ja arheoloogiliste leidude üle arvestuse pidamine.

Erinevalt 30. aprillini 2019 kehtivast muinsuskaitseadusest ja registri põhimäärusest on registri pidamise eesmärk ning kogutavate andmete hulk laiem. Register ei koonda andmeid üksnes mälestiste kohta, vaid ka muinsuskaitsealade, arheoloogiliste leiukohtade, samuti ajutise kaitse alla võetud asjade ja arheoloogiliste leidude kohta.

Eelnõu § 2 määratleb vastutava töötaja (Muinsuskaitseamet) ja volitatud töötaja (Registrite ja Infosüsteemide keskus). Nimetatud asutused on ülesannete täpsustamiseks sõlminud lepingu.

Eelnõu § 3 määratleb registri ülesehituse ja andmete kaitse. Registrit peetakse ühetasandilise andmekoguna. Registri pidamisel kasutatakse automatiseeritud ja manuaalset andmetöötlust.

Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt rakendatakse registrisse kantud andmete käideldavuse (K), tervikluse (T) ja konfidentsiaalsuse (S) tagamiseks organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid. Registriandmete turvaklass on K1T2S2. Registri turbeaste on keskmine (M).

Eelnõu § 4 määratleb registriandmete tähenduse. Registriandmetel on informatiivne ja statistiline tähendus. Seaduses sätestatud juhtudel on registrisse kantud andmetel õiguslik tähendus- nt avaldatakse muinsuskaitseaduse § 25 lõike 5 kohaselt arheoloogilise leiukoha tuvastamise otsus kultuurimälestiste registris.

Eelnõu 2. peatükk koosneb paragrahvidest 5–13 ja reguleerib registrisse kantavate andmete andmekoosseise.

Eelnõu § 5 toob välja kogutavate **andmete üldkategoriad**. Regstris töödeldakse järgmisi andmeid:

- 1) mälestise ja muinsuskaitseala andmed;
- 2) mälestise ja muinsuskaitsealal asuva ehitise omaniku ja valdaja andmed;
- 3) andmed mälestise ja muinsuskaitsealal asuva ehitisega seotud taotluste, hoolduskava, taastamise kohustuse, eritingimuste, uuringute, ehitusprojektide, tegevuskavade, lubade, teatiste ja aruannete kohta;
- 4) riikliku ja haldusjärelevalve andmed;
- 5) andmed ajutise kaitse alla võetud kultuuriväärtusega asja või maa-ala kohta;
- 6) arheoloogiliste leidude ja leiukohtade andmed;
- 7) otsingulubade ja sukeldumislubadega seotud andmed;
- 8) pädevustunnistustega seotud andmed.

Eelnõu §-des 6–13 täpsustatakse §-s 5 toodud andmekoosseise. Andmekoosseisude piisavalt detailne avamine aitab kaasa tagada registri eesmärkide täitmist.

Eelnõu 3. peatükk koosneb paragrahvidest 14–18 ja reguleerib **andmete kandmist registrisse**.

Eelnõu § 14 määratleb **andmeandjad**. Andmeandjad on:

- 1) Muinsuskaitseamet või halduslepingu alusel haldusülesandeid täitev kohaliku omavalitsuse üksus (nt Tallinn, Tartu, Narva, Viljandi oma struktuuriüksuste kaudu);
- 2) mälestise omanik või valdaja;
- 3) määruse §-des 8, 12 ja 13 sätestatud dokumentide esitajad.

Muinsuskaitseamet esitab registrisse määruse §-des 6 ja 8–13 toodud andmeid, va määruse § 12 lõike 1 punktides 1, 8 ja 9 toodud ja lõike 2 punktides 1 ja 7 toodud andmed (viidatud andmed kannab registrisse otsinguvahendi loa taotleja või sukeldumisloa taotleja).

Andmed mälestise omanike kohta saadakse kinnistusraamatust andmevahetuse kaudu.

Mälestise omanik esitab Muinsuskaitseametile andmed mälestise valdaja kohta. Mälestise omanik või valdaja esitab Muinsuskaitseametile andmed vallasmälestise võõrandamisest, pärimisest, hoiuleandmisest või hoiukoha muutmisest.

Andmed esitatakse paberkandjal või elektrooniliselt. Andmeandja vastutab registrisse esitatud andmete õigsuse eest.

Eelnõu § 15 määratleb registri **alusdokumendid**. Andmete registrisse kandmise alusdokumendid on:

- 1) Vabariigi Valitsuse korraldus muinsuskaitsealaks tunnistamise või muinsuskaitsealaks olemise lõpetamise kohta;
- 2) kultuuriministri määrus või käskkiri mälestiseks tunnistamise ja mälestiseks olemise lõpetamise kohta;
- 3) Muinsuskaitseameti peadirektori käskkiri asja ajutise kaitse alla võtmise ja ajutise kaitse lõpetamise kohta, arheoloogiliseks leiukohaks määramise ja leiukoha kaitse lõpetamise kohta ning arheoloogilise leiu kultuuriväärtuse tuvastamise kohta;
- 4) muu käesoleva määruse §-s 14 nimetatud andmeandja esitatud dokument.

Eelnõu § 16 reguleerib **andmete kandmist registrisse**.

Andmed kantakse registrisse vastutav töötleja koostatud või talle esitatud alusdokumentides olevate andmete alusel või infosüsteemi andmevahetuskihi kaudu andmepäringut esitades.

Määruse § 12 lõike 1 punktides 1, 8 ja 9 toodud ja lõike 2 punktides 1 ja 7 toodud andmed kannab registrisse otsinguvahendi loa taotleja või sukeldumisloa taotleja.

Vastutav töötleja kannab andmed registrisse kümne tööpäeva jooksul andmete saamisest, otsuse tegemisest või ettekirjutuse jõustumisest arvates.

Eelnõu § 17 reguleerib **andmevahetust**, mis toimub avaliku teabe seaduse § 43⁹ lõike 1 punkti 5 alusel kehtestatud korras riigi infosüsteemide andmevahetuskihi kaudu. Andmevahetust teostatakse maakatastri, kinnistusraamatu ja rahvastikuregistriga. Tulevikus on plaan teostada andmevahetust ka kutseregistri ja Eesti Hariduse infosüsteemiga.

Eelnõu § 18 reguleerib **ebaõigete andmete parandamist**. Kui registri vastutav töötleja avastab registris ebaõiged andmed või kui andmete esitaja teavitab teda registris olevatest ebaõigetest andmetest, parandab registri vastutav töötleja nimetatud andmed registris viie tööpäeva jooksul nendest teadasaamise päevast arvates.

Kui andmete esitaja avastab, et registrisse on kantud ebaõiged andmed, on ta kohustatud koheselt esitama registrile õiged andmed.

Eelnõu 4. peatükk koosneb paragrahvidest § 19–22 ja reguleerib **juurdepääsu registrisse kantud andmetele, andmete säilitamist ja arhiveerimist**.

Eelnõu § 19 reguleerib juurdepääsu registrisse kantud andmetele. Registriandmed on avalikud, kui juurdepääsu neile ei ole piiratud seadusega sätestatud korras. Registrist ei väljastata andmeid, mille avalikuks tulek ohustaks mälestist.

Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt registriandmeid, millele õigusaktidest tulenevalt on kehtestatud juurdepääsupiirangud, väljastatakse vaid õigustatud isikutele kirjaliku taotluse alusel paber kandjal või elektrooniliselt.

Registrisse kantud andmetele tagatakse juurdepääs vastutava töötaja veebilehelt ja vastutava töötaja juures kohapeal kooskõlas õigusaktidega.

Eelnõu § 20 reguleerib registriandmete väljastamist. Registriandmete kinnitatud väljavõtte väljastab registri vastutava töötaja pädev ametiisik. Registriandmed, millele on õigusakti alusel kehtestatud juurdepääsupiirang, väljastatakse õigustatud isikule kirjaliku avalduse alusel paber kandjal või elektrooniliselt.

Muu teave väljastatakse avaliku teabe seaduses sätestatud korras. Registriandmeid väljastatakse tasuta.

Eelnõu § 21 reguleerib registri andmete säilitamist ja arhiveerimist.

Lõige 1 kajastab alusdokumentide säilitamist - registrisse kantud andmete alusdokumente säilitatakse kooskõlas vastutava töötaja asjaajamises kehtestatud dokumentide loetelus sarjadele ette nähtud säilitustähtaegadega, mille lõppemise järel antakse need arhiiviseaduse ja muude seaduste ning nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt avalikku arhiivi või otsustatakse nende hävitamine.

Rahvusarhiivi 12.10.2016. a hindamisotsuse kohaselt on hetkel säilitustähtajad järgmised:

- mälestise järelevalve toimikud (kaitsekohustuse teatised, fotod, skeemid, mälestist puudutav info) – alatine;
- uurimisload – alatine;
- sukeldumislubade taotlused – 20 aastat;
- vääртеomenetlused – alatine;
- haldusmenetlus – alatine;
- täitemenetlus – alatine;
- ekspertiis, hooldusjuhend, tegevuskava – alatine;
- eritingimused, järelevalve aruanne, planeering, projekt, restaureerimistöde aruanne, taotlus, eskiis, restaureerimiskontseptsioon – alatine;
- uuringu aruanne, uuringu tegevuskava – alatine;
- mälestise omanike muudatused (notari lepingute ära kirjad) – 5 aastat.

Lõike 2 kohaselt säilitatakse andmeid alaliselt, va neid andmeid, mille alusdokumentidele on kehtestatud säilitustähtajad.

Pärast säilitustähtaja möödumist kantakse andmed registri arhiivi. Isikuandmed anonüümitakse.

Lõike 4 kohaselt kui mälestiseks olemine lõpetatakse või mälestise omaniku andmed muutuvad, säilitatakse mälestisega seotud isikuandmeid, mis on vajalikud asja kohta ajaloolise ülevaate saamiseks.

Asja tunnistab mälestiseks või mälestiseks olemise lõpetab kultuuriminister. Mälestiseks olemise lõpetamise puhul võib säilitada mälestisega seotud isikuandmeid isikustatud kujul asja kohta ajaloolise ülevaate saamiseks või säilitamiseks. Samal põhjusel võib säilitada andmeid ka mälestise omaniku või valdaja muutumisel.

Eelnõu § 22 kajastab **andmete logimist**. Andmete registrisse kandmine, sealhulgas registriandmete muutmine, logitakse. Logis säilitatakse kande sisu, kuupäev ja kellaeg ning selle tegija nimi. Logi säilitatakse kolm aastat kande tegemisest arvates.

Eelnõu 5. peatükk koosneb paragrahvidest 23–25 ja reguleerib **järelevalet, registri pidamise finantseerimist ja registri tegevuse lõpetamist**.

Eelnõu 6. peatükk on rakendusliku iseloomuga. Muinsuskaitseaduse § 93 kohaselt viiakse kultuurimälestiste registri andmed vastavusse uue muinsuskaitseaduse nõuetega 2022. aasta 1. jaanuariks. Vastav säte kajastub ka eelnõu §-s 26. Arvestades muudatuste ulatust, on vajalik ette näha üleminekuaj, mille jooksul viiakse registri andmed kooskõlla uue seadusega.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse kehtestamise õigus on toodud Vabariigi Valitsuse tasandilt ministri tasandile, sest registrisse koondatavad andmed puudutavad Kultuuriministeeriumi valitsemisala. Vastav muudatus vähendab Vabariigi Valitsuse töökoormust.

Erinevalt kuni 30.04.2019. aastani kehtivast muinsuskaitseadusest ja registri põhimäärusest on registri pidamise eesmärk ning kogutavate andmete hulk laiem. Register ei koonda andmeid üksnes mälestiste kohta, vaid ka muinsuskaitsealade, arheoloogiliste leiukohtade, samuti ajutise kaitse alla võetud asjade ja arheoloogiliste leidude kohta. Antud muudatus aitab tõsta inimeste teadlikkust kultuuripärandist, seda mõtestada ja tutvustada. Teadlikkus suurendab mõistmist ja austust varem loodu vastu ja see on esimene samm pärandi väärtustamisel nii üksikisikute seas kui ka ühiskonnas laiemalt. Lisaks eeltoodule annab register infot kinnistul asuvatest piirangutest.

Eelnõu aitab parandada teenuste osutamise kvaliteeti – registri kaudu on võimalik esitada taotlusi otsinguvahendi loa ja sukeldumisloa saamiseks, samuti nimetatud lubadega seotud teavitusi ja aruandeid. Registri arendamisega tegeletakse edasi, võimaldamaks ka muid dokumente registri kaudu esitada.

Muudatustel puudub mõju keskkonnale, regionaalarengule, riigi julgeolekule ja välissuhtlusele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõu mõjutab Muinsuskaitseameti töökorraldust ja ülesandeid, teenuste osutamise võimet, struktuuri, personali kvalifikatsiooninõudeid, koolitusvajadust, kulusid.

Määruse rakendamine on seotud IT arendustöödega ja vastavate kulutustega on arvestatud.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras ehk haldusmenetluse seaduse § 93 lõike 2 kohaselt kolmandal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati EISi kaudu kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning arvamuse andmiseks Andmekaitse Inspeksioonile. Justiitsministeerium kooskõlastas eelnõu märkusteta.